

บทคัดย่อ

โครงการ บทบาทของพระสงฆ์และชุมชนในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่แห้งแล้ง กรณีศึกษา ชุมชนสายยาว ตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพบริบทพื้นที่ สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนสายยาว ตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ๒) เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนกับการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่แห้งแล้งของชุมชนสายยาว ตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ๓) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์และชุมชนในการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่แห้งแล้งของชุมชนสายยาว ตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า

๑. ข้อมูลสภาพบริบทของตนเอง สถานการณ์ และปรากฏการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่แห้งแล้งชุมชนสายยาว ตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

สภาพบริบทของชุมชน เป็นลักษณะทางกายภาพของชุมชนซึ่งเป็นสิ่งบ่งบอกให้เห็นถึงด้านรูปลักษณะของชุมชนนั้น ๆ ผลที่เกิดขึ้นทำให้ได้ทราบลักษณะทางกายภาพของชุมชนสายยาวว่า รูปลักษณะของชุมชนสายยาว เช่น ความเป็นมา สถานที่ตั้ง ภูมิประเทศ อาณาเขต จำนวนเนื้อที่ เป็นต้น ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเกี่ยวกับสภาพบริบทพื้นที่ สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมชุมชนสายยาว ทำให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพปัจจุบันของชุมชน เช่น ด้านลักษณะทางกายภาพของชุมชน ด้านเศรษฐกิจของชุมชน ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของชุมชน ด้านประชากรของชุมชน ด้านการให้บริการพื้นฐาน และด้านปัญหาของชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นปัจจัยอย่างสำคัญต่อการบริหารจัดการน้ำให้ประสบผลสำเร็จ

ส่วนปรากฏการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่แห้งแล้งในชุมชนสายยาวนั้น พบว่าสภาพบริบทชุมชน กับสภาพปัญหาพื้นที่แห้งแล้ง นำไปสู่สถานการณ์ภัยแล้ง อันเกิดจากประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำ อันเนื่องมาจากมีแหล่งน้ำไม่เพียงพอและมีใช้อย่างจำกัดและแหล่งน้ำธรรมชาติยังอยู่ห่างไกลจากชุมชน ส่งผลกระทบต่อภารกิจและวิถีทัศน์ในการบริหารจัดการของชุมชนสายยาว

๒. ศักยภาพของชุมชนกับการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่แห้งแล้งของชุมชน สายยาว ตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนกับการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่แห้งแล้งของชุมชนสายยาว ซึ่งจากการลงพื้นที่และศึกษาวิเคราะห์ ทำให้พบว่า ศักยภาพการบริหารจัดการน้ำของชุมชนสายยาว จากการศึกษาสภาพบริบทของชุมชนสายยาว มีการบริหารจัดการน้ำชุมชน สายยาว กล่าว

โดยสรุปแบ่งเป็นยุค คือ ยุคแรก ยุคกลาง ยุคตื่นตัวและยุคปัจจุบัน ซึ่งแต่ละยุคมีสภาพปัญหาที่แตกต่างกันไปตามสภาพความต้องการชุมชนในยุคนั้น ๆ สามารถกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

จากการดำเนินการบริหารจัดการน้ำในชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนในชุมชนในรูปแบบคณะกรรมการทำให้การจัดการน้ำในชุมชนมีประสิทธิภาพดีขึ้น มีระเบียบการใช้น้ำ ระเบียบค่าบริการ อุปกรณ์มิเตอร์น้ำ สามารถตรวจสอบการใช้น้ำจากระบบน้ำประปาชุมชน เพื่อการอุปโภค ใช้สอย เช่น การประกอบอาหาร การล้างถ้วยชาม การอาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน การจัดการห้องน้ำห้องสุขา การซักผ้า การปลูกพืชผัก การล้างรถ เป็นต้น มีการบริหารแหล่งกักเก็บน้ำดิบ ทั้งผิวดินและระบบน้ำใต้ดิน นำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ทดแทนระบบการใช้น้ำเชื้อเพลิง และระบบไฟฟ้า มาสู่พลังงานทางเลือก คือระบบโซลาร์เซลล์ ฯลฯ

จากการลงพื้นที่สำรวจโดยคณะผู้วิจัย ทำให้ค้นพบว่า ข้อมูลการใช้น้ำ สถานการณ์น้ำ ประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำ : สะท้อนสภาพปัญหาพื้นที่แห่งแล้ง : ภัยแล้ง

๓. รูปแบบในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่แห่งแล้งชุมชนสายยาว ตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยอาศัยบทบาทของพระสงฆ์และชุมชนในการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการบริหารจัดการ

พบว่ารูปแบบในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่แห่งแล้งชุมชนสายยาว ตำบลลุงเหล็ก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จากการดำเนินการบริหารจัดการน้ำในชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนในชุมชน มีคณะกรรมการ มีระเบียบการใช้น้ำ มีการแสวงหาแนวทางร่วมกันในการบริหารจัดการ ระเบียบค่าบริการ อุปกรณ์มิเตอร์น้ำ ถ้าชำรุดเสียหายมีระบบสำรองค่าซ่อมแซมต่าง ๆ บริหารแหล่งกักเก็บน้ำดิบ ทั้งผิวดินและระบบน้ำใต้ดิน นำนวัตกรรม ใหม่ ๆ มาใช้ทดแทนระบบการใช้น้ำเชื้อเพลิง และระบบไฟฟ้า มาสู่พลังงานทางเลือก คือระบบ โซลาร์เซลล์ ฯลฯ

การบริหารจัดการน้ำในชุมชนมีประสิทธิภาพดีขึ้น โดยอาศัยบทบาทของพระสงฆ์และชุมชนในการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการบริหารจัดการ ซึ่งพบว่าพระสงฆ์และชุมชนสายยาวใช้หลักการบริหารจัดการ จากการทดลองปฏิบัติการและการสะท้อนสภาพปัญหา จากเวทีสรุปผลการทดลอง เสนอวิธีการแก้ปัญหาการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งนอกจากอาศัย การบริหารจัดการบูรณาการกับหลักความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ากับหลักพุทธธรรม ตามหลักการ ๓ อุมการณ์ ๕ วิธีการ ๖ แล้ว ชุมชนยังต้องร่วมมือในการจัดการปัญหาเรื่องน้ำด้วยหลัก ๒ ประการ คือ หลักภายใน กล่าวคือ คนในชุมชนต้องปรับวิถีชีวิต จำเป็นต้องปรับพฤติกรรมการใช้น้ำของชุมชนโดยยึดหลักประหยัด สมประโยชน์ รวมถึงการปรับปรุงพื้นที่ให้มีแหล่งเก็บกักน้ำ การปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูก หรือการปลูกพืชที่เหมาะสมตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ และรวมถึงการเพาะปลูกที่เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ และตระหนักถึงคุณค่าของน้ำที่ช่วยเหลือเลี้ยงชีวิตของสรรพสิ่งในชุมชน ในขณะเดียวกันก็ร่วมกันหาวิธีผันน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาเติมให้เต็มอยู่ตลอดเวลา โดยใช้พลังของคนในชุมชนที่มีอยู่ให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

ส่วนหลักภายนอก คือ อาศัยซึ่งการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบโดยใช้หลักการเชื่อมโยงกับจัดการลุ่มน้ำและดำเนินการแก้ไขโดยทั้งในส่วน of หน่วยราชการองค์กรเอกชน รวมทั้งชุมชนในพื้นที่ที่สามารถพัฒนาสู่โครงการชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก หรือระบบการชลุดลอกเชื่อมต่อกับลุ่มน้ำสาขาต่าง ๆ ได้ การแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ดังกล่าว จึงจำเป็นต้องเน้นการพัฒนาโครงการชลประทานขนาดกลาง เช่น การทำ อ่างเก็บน้ำ การทำแก้มลิง การทำฝาย โดยชุมชนต้องช่วยกันในการดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ ทั้งในสถานการณ์เฉพาะหน้าระยะสั้นและระยะยาวต่อไปซึ่งการแก้ไขปัญหานี้โดยที่เน้นนโยบายและมาตรการจากรัฐอย่างเดียว ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย โดยการสร้างพลังเครือข่ายการเรียนรู้ให้มากที่สุด